

Гвоздій Світлана Петрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри медичних знань та безпеки життєдіяльності,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
вул. Дворянська, 2, м. Одеса, Україна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО БЕЗПЕКИ ЖИТТЯ І ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗМІСТ І МЕТОДИКА

У системі вищої освіти підготовка майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до безпеки життя і професійної діяльності забезпечується низкою нормативних дисциплін, пов'язаних з охороною праці, безпекою життєдіяльності і цивільним захистом. Викладання означених дисциплін потребує модернізації змісту, форм й методів, використання нових підходів. Запропоновані принципи добору та структурування змісту навчання; принципи організації навчальної діяльності студентів; педагогічні умови формування культури безпечної життєдіяльності як якості, що обумовлює підготовленість до безпеки життя і професійної діяльності. Наведені приклади викладання нормативної дисципліни «Безпека життєдіяльності» за розробленою методикою.

Ключові слова: соціономічні спеціальності, культура безпечної життєдіяльності, методика підготовки до безпеки життя і професійної діяльності.

Реформа вищої освіти в Україні вимагає від навчальних закладів осучаснення підходів до нормативно-правового забезпечення освітнього процесу, налаштування майбутніх фахівців до умов сьогодення як фахових, так і буденних. Так, підготовка майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до безпеки життя і професійної діяльності потребує нової орієнтації та змін через неухильне зростання рівня небезпек у світі, в Україні, ризиків у буденному житті та на робочому місці.

В нормативних документах України щодо питань безпеки життєдіяльності та охорони праці [1, 4, 5] зазначається, що підготовка студентів вищих навчальних закладів до дій у надзвичайних ситуаціях здійснюється за нормативними навчальними дисциплінами «Безпека життєдіяльності» та «Основи охорони праці». Ці дисципліни передбачають формування у студентів знань, умінь та навичок щодо забезпечення необхідного рівня безпеки у небезпечних та надзвичайних ситуаціях відповідно до майбутнього профілю роботи, галузевих норм і правил, повсякденному житті тощо.

В Концепції освіти з напрямку «Безпека життя і діяльності людини» наголошено, що освіта та виховання у сфері безпеки життя і діяльності людини спрямовані на одержання фундаментальних знань, умінь і навичок, формування поглядів, цінностей і поведінки з метою запобігання виникнення ризиків життю і здоров'ю людей. При цьому під поняттям «безпека життєдіяльності людини» розуміється відсутність недопустимого ризику, пов'язаного з можливістю завдання шкоди організмові людини в будь-яких умовах її існування [3]. Окрема стаття Кодексу цивільного захисту України акцентує увагу на формуванні в учнів, студентів культури безпеки життєдіяльності населення, під якою розуміється сукупність цінностей, стандартів, моральних норм і норм поведінки, спрямованих на підтримання

самодисципліни як способу підвищення рівня безпеки [2, ст.41].

Серед кількості майбутніх фахівців збільшується кількість соціономічних спеціальностей, як то: менеджери, державні службовці, психологи, соціологи, соціальні робітники, журналісти, юристи, правоохоронці, журналісти, вчителі, викладачі тощо. У зв'язку із автономією вищих навчальних закладів і скороченням дисциплін про безпеку людини, саме ці спеціальності сьогодні потребують інформації та ретельної підготовки до безпеки життя і професійної діяльності задля захисту себе, свого оточення та інших людей у разі виникнення небезпек будь-якого походження.

У наукових дослідженнях проблема безпеки життєдіяльності вивчається в різних аспектах та напрямках. Окреслено цілі навчання безпеки життєдіяльності у вищих навчальних закладах України (В. В. Березуцький, О. В. Дашковська, О. І. Запорожець, І. В. Іванова, В. О. Михайлюк, О. В. Третьяков, З. М. Яремко та ін.); розкрита сутність соціально-політичної, психологічної безпеки (І. А. Баєва, Н. Б. Волненко, В. М. Заплатинський, Л. Хофрейтер (Словаччина), Б. Д. Халмурадов, О. С. Шаталов та ін.).

Існують дослідження щодо фахівців соціономічних спеціальностей пов'язані із підготовкою майбутніх учителів з безпеки життєдіяльності. Так формування їх професійної компетентності досліджували Р. Ю. Васильєва, О. В. Пуляк, Т. В. Ткаченко, Є. Р. Чернишова та ін.; підготовка вчителів до викладання безпеки життєдіяльності у загальноосвітніх закладах була предметом вивчення Л. А. Сидорчук (учителі фізики); Г. Д. Кондрацької (учителі фізичної культури); Т. Железної (удосконалення післядипломної педагогічної освіти вчителів з основ безпеки життєдіяльності); схарактеризовано становлення професійних та особистісних якостей майбутніх фахівців з безпеки життєдіяльності (В. Л. Бочковська, Г. А. Гюрджян, К. Е. Загуменних, А. В. Зінковський, І. А. Ключнікова,

С. А. Лабутіна тощо). Проте, досліджень щодо підготовки майбутніх фахівців групи соціономічних спеціальностей нами знайдено не було. Відтак, постає проблема підготовки до безпеки життя і професійної діяльності та формування у майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей «культури безпечної життєдіяльності». Метою статті є розкрити зміст і методичку підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до безпеки життя і професійної діяльності.

Підготовка майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до безпеки життя і професійної діяльності та формування культури безпечної життєдіяльності здійснювалося згідно принципів добору, структурування змісту та організації навчальної діяльності студентів; обґрунтованих педагогічних умов та моделі формування означеного феномена.

До принципів добору змісту навчання ми віднесли принципи науковості, функціональної повноти, доступності та практичної реалізованості змісту освіти, відповідність змісту навчання потребам суспільства. Структурування змісту навчання реалізовувалось за принципами послідовності та систематичності; адаптації навчального матеріалу до професійних інтересів студентів; дидактичного ізоморфізму. Організація навчальної діяльності студентів передбачала дотримання принципів унаочнення початкової інформації, інтеграції, свідомої активності в самоорганізації навчальної діяльності; емоційного переживання навчальної діяльності; колективного взаємодії і співпраці студентів та викладача.

В якості педагогічних умов нами зазначається за необхідне представлення ідеї безпечної життєдіяльності як наскрізної лінії у структуруванні змісту дисциплін про безпеку людини; прагматична орієнтація змісту й навчальної діяльності студента; практична перевірка та використання у власному досвіді засвоєної інформації. Ці умови та принципи роботи студентів та викладача створювали стрижень, каркас, в межах яких здійснювався процес підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до безпеки життя і професійної діяльності та формування в них культури безпечної життєдіяльності, як якості, яка обумовлює ефективність такої підготовки.

Методика формування культури безпечної життєдіяльності була запроваджена в умовах бакалаврської підготовки в межах нормативних навчальних дисциплін «Безпека життєдіяльності» та «Основи охорони праці», що входять до циклу професійно-орієнтованих дисциплін. Нами розроблені робочі навчальні програми, згідно Типових програм, затверджених МОН України [4, 5]. В означених програмах виокремлювались спеціальні підрозділи, які враховували професійні інтереси та фахову спрямованість соціономічних спеціальностей.

Слід підкреслити, що зміст означених дисциплін відрізняється за суттю й за межами дії. Так, «Безпека життєдіяльності» регламентує безпеку поза виробництвом. «Основи охорони праці» –

основи безпеки на робочому місці, що переключається із безпекою повсякдення (електро, пожежна безпека, організація робочого місця та його безпека) та під час трудової діяльності. Таким чином, нами розведені програми підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей для чіткого, наскрізного, розгалуженого виокремлення питань безпеки життя і професійної діяльності.

Розглянемо зміст і методичку підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до безпеки життя і професійної діяльності на прикладах вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності». Одна з перших тем дисципліни «Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек» була спрямована на мотивацію та стимуляцію навчальної діяльності студента через актуалізацію наявних знань та звернення до власного й суспільного досвіду. Обговорюючи під час вступної лекції основні визначення (безпека, загроза, небезпека, надзвичайна ситуація, аварія, катастрофа, стихійне лихо тощо), постійно наводилися приклади, ситуації, які взяті з життя й можуть бути використані будь-яким слухачем у його повсякденній діяльності.

Викладачем для всієї аудиторії були поставлені завдання довести необхідність вивчення питань безпеки у сьогоденні. Студенти аргументовано та лаконічно під час дискусії пропонували ситуації, які потребують знань та вмінь з безпечної життєдіяльності. Під час мозкового штурму з питання «Чи необхідна сучасній людині культура безпечної життєдіяльності?» усі студенти пропонували ідеї, які у різному ракурсі демонстрували важливість такої якості. Так, були такі висловлювання: така культура допоможе людині вижити у сучасному світі; культура безпечної життєдіяльності це відповідальність за себе й своїх близьких; ця якість важлива для будь-якої особистості, тому що надає можливість не нашкодити собі, оточенню, а навпаки збереже чиясь життя та здоров'я; це складова загальної культури, тому без неї ніяк, особливо у полі тих небезпек, які оточують людину сьогодні; це дотримання традиції своєї сім'ї, своєї професійної діяльності щодо питань безпеки та захисту своїх близьких та оточення тощо.

Під час диспуту щодо питання «Чи можливо забезпечити абсолютну безпеку?» аудиторія поділялась на два «табори», один з яких мав довести, що це можливо, інший – це є неможливим. Зазвичай, такі обговорення носили дуже жвавий характер, спонукали студентів до співпраці в рамках своєї групи, активізували пошук варіантів відповідей та аргументів щодо своєї думки. Для розуміння кількості небезпек техносфери, природного середовища та соціуму нами проводилось змагання рядів (тобто груп) студентів. Кожний ряд повинен був після короткого роздуму запропонувати «номенклатуру» (перелік) небезпек у перелічених сферах життєдіяльності людини. Змагання спонукало студентів до більш активної, навіть азартної роботи щодо розробки власного

переліку небезпек, стимулювало колективізм та співпрацю в рамках групи. Перемагала група, яка перелічувала найбільшу кількість небезпек. Завдяки такій роботі доводилась ідея неможливості забезпечити абсолютну безпеку та неосязність ризиків у житті людини.

За години аудиторної роботи вкрай складно довести всю інформацію, яка є в арсеналі викладача щодо актуальності та важливості підготовки до безпеки життя і професійної діяльності, формування культури безпечної життєдіяльності. Тому студенти постійно залучалися до самостійної роботи в позааудиторний час для пошуку, обробки, аналізу та представлення різноманітної інформації, яка потім розглядалась під час лекції. Так, студентам пропонувалось знайти статистичні данні, які б свідчили про високий рівень небезпек у техносфері, у довкіллі, у побуті тощо та представити їх у вигляді коротких повідомлень на наступному занятті («п'ятихвилинка новин у сфері безпечної життєдіяльності»).

Зауважимо, що в рамках кожної теми курсу ми намагались забезпечувати перехід навчальної діяльності студентів від мотиваційно-стимулятивного, пізнавально-збагачувального етапу до дієво-симулятивного та корегуально-оцінного згідно моделі підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до безпеки життя і професійної діяльності. Такий перехід між етапами в рамках аудиторних занять сприяв створенню динамічної та емоційно-зацікненої, доброзичливої атмосфери співпраці, взаємоповаги та довіри між викладачем та студентами. Студенти виступали активними суб'єктами навчального процесу, тому що без їх включеності та залученості до взаємодії із викладачем не відбувався би активний процес викладання дисципліни «Безпека життєдіяльності» та відповідне формування культури безпечної життєдіяльності.

Вивчення надзвичайних ситуацій здійснювалось за допомогою візуалізації, мультимедійної презентації, огляду новин за даними мережі Інтернет та засобів масової інформації тощо. Викладач давав можливість студентам обрати теми для доповідей та індивідуальних проєктів. Пояснення класифікацій надзвичайних ситуацій, чинних в українському Кодексі цивільного захисту, відбувалось на прикладах із залученням уваги студентів. За допомогою прийому «Палець до гори...» студенти або погоджуються із висловлюванням викладача, або не погоджуються: великий палець до гори – «згоден», палець до долу – «не згоден». Наприклад, класифікація надзвичайних ситуацій за масштабом наслідків поділяється на об'єктні, місцеві, регіональні, загальнодержавні. Пропонуючи певну надзвичайну ситуацію, викладач очікує реакції студентів: чи згодні вони із запропонованим рівнем, чи не згодні. Чи відноситься порушення водопостачання у місті до регіональних НС? (Ні, до місцевих); Чи відноситься спалах повітряної віспи у дитячому садочку № 555 до об'єктних НС? (так, при правильних обмежувальних заходах – карантин, дезінфекція – не

вийде за рамки дитячого садочка); Чи відносяться снігові замети до місцевих НС? (Ні, це регіональна НС) та т.ін.. У разі, якщо студент не відповідає вірно на поставлену задачу, викладач просить дати пояснення та обґрунтувати свою відповідь. У такій роботі щодо визначення рівня надзвичайних ситуацій, викладач може навмисно робити помилку тим самим вимагаючи від студентів більш активної та уважної роботи. Такий підхід потребує подальших корегувальних пояснень викладача.

Під час практичного заняття нами уважно досліджується алгоритм поведінки та логістика під час надзвичайних ситуацій. Логістика – це мистецтво і наука визначення потреб, а також придбання, розподіл і утримання в робочому стані протягом всього життєвого циклу того, що забезпечує ці потреби. У нашому випадку логістика – це як розумна організація; математична логіка; планування чіткої послідовності дій; мистецтво міркування і виконання розрахунків. Ми використовували логістику для складання алгоритмів дій у різних надзвичайних ситуаціях: оцінювали адекватність та правильну послідовність дій. У групі створювались малі підгрупи, які письмово мали розробити інструкцію щодо поведінки під час природних, техногенних, соціально-політичних надзвичайних ситуацій тощо. Слід підкреслити, що робота студентів зводилась не до звичайного «взяти, зробити, евакуюватись». Задача кожної групи – відпрацювати запобіжні заходи та визначити алгоритм дій населення та кожної окремої особистості «До настання надзвичайної ситуації», «Під час надзвичайної ситуації», «Після надзвичайної ситуації». Такий підхід дозволяв ретельно, обмірковуючи кожний крок, проаналізувати логістику поведінки у конкретній ситуації.

Виникало багато запитань щодо дій «ДО НС». Студентам було не зрозуміло, як вчинити, якщо надзвичайну ситуацію передбачити неможливо (наприклад, землетрус), усі ознаки, що пропонуються літературою (поведінка тварин, птах, запах газу та ін..) є не остаточними та не завжди напряму свідчать про настання землетрусу. Тому, викладач давав додатковий пояснювальний матеріал щодо означеного стихійного лиха, обговорювали принципи поведінки населення, яке живе у районах потенційно можливого землетрусу. У таких ситуаціях, необхідно знати: будову власного будинку, його капітальні конструкції, «слабкі місця», розташування різноманітних об'єктів (у тому числі небезпечних) у місті проживання для уникнення можливих уражень хімічними, радіоактивними, біологічно-небезпечними речовинами тощо. На випадок будь-якої надзвичайної ситуації, людина має взяти з собою у першу чергу дітей, документи, що засвідчують особу, гроші.

Для самостійного домашнього опрацювання ми пропонували проаналізувати власні домівки з точки зору їх розташування, якості забудови, готовності до швидкої евакуації на випадок небезпечної ситуації. На наступному занятті студенти доповідали та

пропонували ідеї щодо поведінки у надзвичайних ситуаціях для використання іншими колегами.

Теми «Техногенні небезпеки та їхні наслідки: пожежна безпека, радіаційна безпека, хімічна безпека», «Соціально-політичні небезпеки, їхні види та особливості. Соціальні та психологічні чинники ризику. Поведінкові реакції населення у НС» ми проводили у вигляді бінарних лекцій (викладач-студент, студент-студент), лекції-візуалізації, проблемних лекцій. Підготовка до таких занять проводилась під час позааудиторної роботи у гуртковій роботі (студенти, які виявили бажання), під час консультацій. Студенти отримували завдання, з викладачем обговорювали план доповіді-лекції, необхідне обладнання тощо. Бінарні лекції базувались на активній співпраці викладача із студентами. Викладач виконував роль модератора процесу викладання, корегувальника та того, хто уточнював чи пояснював спірні питання. Слухачі в аудиторії були не пасивними спостерігачами, а мали свої функції: визначали, хто з доповідачів-лекторів мав найбільш зрозумілу академічну мову, логічну побудову матеріалу лекції, переконливим та емоційним, чи допомагало це у засвоєнні інформації.

На рівні дисципліни «Безпека життєдіяльності» під час практичних занять студенти вивчали види, причини та поведінку у побутових пожежах. Задля більшої реальності та імітації небезпеки, ми робили задимлення приміщення (штучним димом), спостерігали поведінку студентів, на подальших заняттях аналізували помилки, корегували дії студентів, оцінювали власні ресурси щодо рятуння під час пожежі. Така імітаційна вправа дозволяла побачити та усвідомити реальність ситуації, оцінити власну психологічну сталість та здатність швидко, адекватно, відповідально приймати рішення для рятування себе та свого оточення.

Після таких занять студенти із більшою увагою відносились до питань, що вивчаються. Група студентів була розподілена на малі підгрупи для деталізації різних ситуацій, складання алгоритмів поведінки при них. Одна з малих груп доповідала після опрацювання матеріалів Інтернету, сайту ДСНС в різних регіонах про статистичні дані щодо пожеж у різних регіонах, їх причини та наслідки. Інша група звертала увагу на поведінку мешканців (різних поверхів) багато поверхневих будинків; наступна група – вивчала поведінку вчителя загальноосвітніх навчальних закладів та його учнів; наступна група аналізувала та корегувала дії всіх учасників процесу обговорення. Здається, що в такій ситуації не залишається місця викладачу. Проте, саме викладач спрямовує процес обговорення, допомагає усім групам в їх завданнях, спостерігає за ходом заняття, робить узагальнення та висновки. Отже, студенти не тільки емоційно переживають свою навчальну діяльність, колективно взаємодіють та співпрацюють між собою і з викладачем, а й усвідомлюють можливість практичної перевірки та використання у власному досвіді засвоєної інформації.

Ураховуючи актуальність питань безпеки під час антитерористичної операції, загрози для мирного населення, незахищеності будь-кого під час воєнних дій ми вивчали ці питання за допомогою запрошених експертів та фахівців, що мають у таких питаннях досвід. Задля цього ми запрошували на заняття робітників ДСНС та військового шпиталю, організовували скайп-конференції тощо.

«Перша долікарська допомога при невідкладних станах, що виникають у повсякденні та під час надзвичайних ситуацій» є однією з самих затребуваних та практично-спрямованих тем. Під час лекції-візуалізації студенти ознайомлюються із поняттям про першу долікарську допомогу, що таке невідкладний стан, принципи надання допомоги та алгоритм проведення допомоги тощо. Викладачем звертається увага на принципи етики та моралі під час надання першої долікарської допомоги, на первинні засоби першої допомоги, які є у наявності під рукою, склад та наповнення індивідуальної та колективної аптечки. Студенти готували відео-проекти, які унаочнюють означену тему та демонструють навички щодо надання першої долікарської допомоги. Певні моменти у наданні долікарської допомоги представлені студентами навмисно із помилками. Такі матеріали викладач використовував як для «лекції з помилками», так й для практичного заняття. На початку практичного заняття, ми пропонували визначити помилки, які вони помітили у сюжеті, продемонструвати правильні дії на практиці.

Велика кількість летальних випадків у містах поблизу водоймищ трапляються за причини несвоєчасного рятування та надання першої долікарської допомоги. Задля відпрацювання рятувальних дій на воді, студенти у природних умовах використовували рятувальні засоби: коло, кінець рятувальний Александрова. Обов'язковими був аналіз та проведення прийомів захвату потопаючого на воді, з плавзасобу, подальша підготовка до прийомів штучного дихання та непрямого масажу серця. При визначенні у «постраждалого» ознак клінічної смерті, студенти проводили на симулятивному тренажері рятувальні дії. Студенти відпрацьовували прийоми штучного дихання, непрямого масажу серця, використання рятувальних засобів, дії рятувальників на суші тощо. Практичні заняття передбачали відпрацювання вмінь кожним із студентів. При цьому здійснювалося це і за допомогою комплексних ситуаційних задач, що пропонували студентами виявити не тільки знання, а й уміння приймати рішення щодо адекватних дій в різноманітних невідкладних станах, навички надання першої долікарської допомоги постраждалому. Детальну підготовку до безпеки професійної діяльності ми проводили при вивченні дисципліни «Основи охорони праці», що дозволило нам вивести знання, уміння, навички, особистісні якості в усвідомлену майбутнім фахівцем культуру безпечної життєдіяльності.

Проведене нами діагностування рівнів сформованості культури безпечної життєдіяльності

на констатувальному етапі серед майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей різних вищих навчальних закладів України, продемонструвало таке: у студентів як експериментальної, так і контрольної груп зафіксовано переважно рефлексивно-біологічний (низький) рівень культури безпечної життєдіяльності (29,48% в експериментальній групі

і 30,18% в контрольній групі) і ситуативно-виконавчий (середній) рівень (70,52% та 69,82% відповідно). Діяльнісно-усвідомленого (високого) рівня сформованості культури безпечної життєдіяльності не було зафіксованого жодного. В експерименті брали участь 657 майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей (таблиця 1).

Таблиця 1

Порівняльні дані рівнів розвитку сформованості культури безпечної життєдіяльності на констатувальному та прикінцевому етапах експерименту

Загальні рівні розвитку КБЖД	Одиниці виміру	Експериментальна група		Контрольна група	
		до і після дослідно-експериментальної роботи	до і після дослідно-експериментальної роботи	до і після дослідно-експериментальної роботи	до і після дослідно-експериментальної роботи
Низький (рефлексивно-біологічний)	%	29,48	2,74	30,18	13,11
	Абс.	97	9	99	43
Середній (ситуативно-виконавчий)	%	70,52	63,52	69,82	85,67
	Абс.	232	209	229	281
Високий (діяльнісно-усвідомлений)	%	0	33,74	0	1,22
	Абс.	0	111	0	4

На прикінцевому етапі експерименту для перевірки ефективності започаткованої методики підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до безпеки життя і професійної діяльності та формування в них культури безпечної життєдіяльності було проведено прикінцеві зрізи. В експериментальній групі кількість майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей з високим (діяльнісно-усвідомленим) рівнем збільшилась на 33,74%, а у контрольній лише на 1,22%. Кількість студентів, які залишились на низькому (біологічно-рефлексивному) рівні в експериментальній групі – 2,74%, що на 26,74% менше від констатувального етапу експерименту. В контрольній групі зменшення відбулось на 17,07%. Кількість студентів, які були віднесені до ситуативно-виконавчого (середнього) рівня зменшилась в експериментальній групі на 7%, в контрольній групі ця цифра збільшилась на 15,85%. Співставленні результатів зрізів за рівнями сформованості культури безпечної життєдіяльності у порівнянні з констатувальним етапом, продемонструвала значні

позитивні зміни в експериментальній групі на відміну від контрольної, де відбулися не суттєві позитивні зрушення.

Таким чином, підготовка майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до безпеки життя і професійної діяльності за розробленою методикою є ефективною. Обґрунтовано, що залучення студентів до активної взаємодії між собою, із викладачем, унаочнення навчальної інформації дозволяє майбутнім фахівцям соціономічних спеціальностей засвоїти основні підходи безпечної життєдіяльності, принципи збереження власного життя. Застосування інтерактивних методик дає можливість не тільки відпрацювати уміння, навички з безпеки життя і професійної діяльності, а й знати як допомогти своєму оточенню у побуті, під час надзвичайних ситуацій, у професійній діяльності. Як підсумок застосування методики підготовки до безпеки життя і професійної діяльності – сформована культура безпечної життєдіяльності. Цілеспрямована роботи у цьому напрямку буде стимулювати розвиток сталого та безпечного суспільства в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про охорону праці» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – № 49. – 668 ст.
2. Кодекс цивільного захисту України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2013. – № 34-35. – ст.458 (ст.41)
3. Концепція освіти з напрямку «Безпека життя і діяльності людини» / Кузнецов В., Мухін В., Буров О. та ін. // Інформаційний вісник. Вища освіта. – 2001. – №6. – С. 6-17.
4. Типова навчальна програма нормативної дисципліни «Безпека життєдіяльності» для вищих навчальних закладів для всіх спеціальностей за освітньо-кваліфікаційними рівнями «молодший спеціаліст», «бакалавр». – Київ, 2011. – 18 с.
5. Типова навчальна програма нормативної дисципліни «Основи охорони праці» для вищих навчальних закладів для всіх спеціальностей і напрямів підготовки за освітньо-кваліфікаційними рівнями «молодший спеціаліст» та «бакалавр». – Київ, 2011. – 15 с.

Светлана Петровна Гвоздий,
кандидат педагогических наук, доцент,
заведующая кафедрой медицинских знаний и безопасности жизнедеятельности,
Одесский национальный университета имени И.И. Мечникова,
ул. Дворянская, 2, г. Одесса, Украина

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИОНОМИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ К БЕЗОПАСНОСТИ ЖИЗНИ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: СОДЕРЖАНИЕ И МЕТОДИКА

В системе высшего образования подготовка будущих специалистов соционимических специальностей к безопасности жизни и профессиональной деятельности обеспечивается рядом нормативных дисциплин, связанных с охраной труда, безопасностью жизнедеятельности и гражданской защитой. Преподавание указанных дисциплин нуждается в модернизации содержания, форм и методов, использование новых подходов.

В научных исследованиях проблема безопасности жизнедеятельности приводится в различных аспектах и направлениях, изучение специалистов соционимических специальностей связаны только с подготовкой будущих учителей по безопасности жизнедеятельности. Подготовка будущих специалистов группы соционимических специальностей к безопасности жизни и профессиональной деятельности и формирование у них «культуры безопасной жизнедеятельности» не была предметом отдельного исследования. Целью статьи является раскрыть содержание и методику подготовки будущих специалистов соционимических специальностей к безопасности жизни и профессиональной деятельности.

Принципам отбора содержания обучения автор относит принципы научности, функциональной полноты, доступности и практической реализуемости содержания образования, соответствие содержания обучения потребностям общества. Структурирование содержания обучения реализовывалось по принципам последовательности и систематичности; адаптации учебного материала к профессиональным интересам студентов; дидактического изоморфизма. Организация учебной деятельности студентов предусматривала соблюдение принципов наглядности учебной информации, интеграции, сознательной активности в самоорганизации учебной деятельности; эмоционального переживания учебной деятельности; коллективного взаимодействия и сотрудничества студентов и преподавателя.

В качестве педагогических условий определено следующее: представление идеи безопасной жизнедеятельности как сквозной линии в структурировании содержания дисциплин о безопасности человека; прагматическая ориентация содержания и учебной деятельности студента; практическая проверка и использование в собственном опыте усвоенной информации.

Эти условия и принципы работы студентов и преподавателя создавали стержень, каркас, в рамках которых осуществлялся процесс подготовки будущих специалистов соционимических специальностей к безопасности жизни и профессиональной деятельности и формирование у них культуры безопасной жизнедеятельности, как качества, которое обуславливает эффективность такой подготовки.

Приведены примеры преподавания нормативной дисциплины «Безопасность жизнедеятельности» по разработанной методике. Доказана эффективность подготовки будущих специалистов соционимических специальностей к безопасности жизни и профессиональной деятельности: после экспериментального исследования зафиксировано значительное увеличение количества лиц с высоким уровнем культуры безопасной жизнедеятельности в экспериментальной группе.

Ключевые слова: соционимические специальности, культура безопасной жизнедеятельности, методика подготовки к безопасности жизни и профессиональной деятельности.

Svetlana Petrovna Gvozdii,
Candidate of Pedagogical Sciences, PhD (in Pedagogy), Associate Professor,
Head of the Department of Medical Knowledge and Safety of Life and Activity,
Odessa, I.I. Mechnikov National University,
Dvoryanskaya Str., 2, Odessa, Ukraine

TRAINING OF THE FUTURE PROFESSIONALS OF SOCIONOMIC SPECIALTIES IN SAFETY OF LIFE AND PROFESSIONAL ACTIVITY: CONTENTS AND METHODS

In higher education, the training of future professionals of socionomic specialties in life safety and professional activity is provided by a number of normative disciplines related to labour protection, safety of life and activity and civil protection. The teaching of these disciplines needs to be upgraded in its contents, forms and methods, the use of new approaches.

The issues regarding life and activity safety are studied in various aspects and directions. The research issues devoted to the professionals majoring in socionomic specialties cover only the aspects related to the training of the future teachers in life safety. The training of the future specialists majoring in socionomic specialties in life safety and professional activity and the formation of their «culture of safe life and activity» has not been the subject of a

separate study. The aim of the article is to reveal the contents and methods of the training intended for the future professionals of socio-economic specialties in safety of life and professional activity.

The principle of scientific ground, the principle of functional completeness, the principle of availability and practical realization of the contents of education, the contents correspondence with the needs of society are considered by the author the principles which enable selection of the contents of education. The structuring of the contents of education was realized by means of the principles of consistency and systematic principles; adaptation of educational material to the students' professional interests; didactic isomorphism. The organization of students' of educational activity presupposed following the principle of visual aids to present educational information, integration of conscious activity in the self-organization of training-learning activities; emotional experience of learning activities; collective interaction and cooperation of students and teachers.

The representation of the idea of safe life as a transversal line in structuring the contents of the disciplines of human safety; pragmatic orientation of the contents and learning activities of the students; practical testing and the use of assimilated information in their own experience are singled out by the author as the pedagogical conditions enabling the realization of the training.

These conditions and principles of the students' and teachers' work created the framework within which the process of the future professionals (majoring in socio-economic specialties) training in safety of life and professional activity alongside with the formation of their culture of safe living, such as the quality which determines the effectiveness of this training.

Some examples demonstrating the teaching of the normative discipline «Safety of life and activity» according to the elaborated methods are given in the article.

The efficiency of the designated training has been proved: after the experimental studies a significant increase in the number of people demonstrating a high level of culture of safe live and activity in the experimental group has been recorded.

Key words: socio-economic specialties, culture of safe life and activity, methods of training in safety of life and professional activity.

Подано до редакції: 01.07.2016 р.

Рекомендовано до друку: 12.07.2016 р.

Рецензент: д.пед.н., професор В. В. Нестеренко